

COM REALITZAR UNA AVALUACIÓ DE NECESSITATS

Mercè Jariot

1. FINALITAT

Aquest taller pretén proporcionar als estudiants en pràctiques eines i instruments per poder localitzar, analitzar i prioritzar necessitats socioeducatives.

2. OBJECTIUS

El taller de com realitzar una avaluació de necessitats té com objectius:

1. Comprendre la importància de l'avaluació en el context socioeducatiu.
2. Proporcionar coneixements bàsics i aplicats sobre la detecció de necessitats en el context socioeducatiu.
3. Aprendre a sistematitzar un procés d'avaluació.
4. Conèixer les principals eines i instruments per a la realització d'una avaluació de necessitats.
5. Aprendre a prioritzar necessitats educatives i la seva relació amb els objectius d'intervenció.
6. Saber aplicar i desenvolupar un procés d'avaluació de necessitats en el centre o institució on l'estudiant realitza les pràctiques.

3. CONTINGUTS

1. Les finalitats de l'avaluació de necessitats es poden resumir en quatre: ajudar els professionals a prendre les decisions apropiades sobre els serveis que s'haurien de proporcionar; servir d'ajut en la formulació d'objectius d'intervenció; per obtenir

informació sobre un aspecte determinat de la realitat per tal de millorar-lo; i per tal de garantir la implicació de tots en la intervenció.

2. Què implica una avaluació de necessitats?

- Ser molt sistemàtic en el procés, on haurà de passar per tres fases: la localització de necessitats, l'elaboració de matrius de necessitats i la prioritització de les necessitats a partir d'uns criteris preestablerts.
- Buscar tota la informació disponible sobre la situació que es vol avaluar, per tant, haurà de saber on i com localitzar la informació necessària. Cal tenir en compte tots aquells aspectes que poden ajudar a entendre el procés i la manera en què s'ha treballat amb el grup, per tant, cal recollir informació sobre: les intervencions que s'han realitzat fins el moment, aspectes del context que poden incidir en la intervenció, i aspectes que caracteritzen el grup d'intervenció.
- Saber recollir opinions de totes aquelles persones implicades en el procés, i no només localitzar demandes. Per això, en la fase d'avaluació de necessitats, cal:
 - Localitzar totes les possibles fonts d'informació.
 - Preparar els instruments, tècniques i recursos necessaris per a recollir la informació.
 - Saber analitzar i comparar tota la informació per poder prioritzar aquells aspectes que tenen més incidència en la realitat avaluada.
- Ser realistes i no utòpics. Aspecte fonamental per a la intervenció. En aquest sentit, l'avaluador ha de diferenciar entre el que podria ser una situació desitjable vers una situació ideal. Quan partim de situacions desitjables sabem fins a quin punt les necessitats prioritzades s'adapten al grup, de manera que la intervenció que sorgeix de l'avaluació de necessitats es fonamenta en una recollida d'informació detallada del grup. D'altra banda, si es parteix de situacions ideals la intervenció podria no tenir èxit ja que no té en compte les possibilitats reals del grup i del context.
- Saber prioritzar.

3. Definició dels diferents tipus de necessitats.

- **Necessitats normatives:** Són aquelles necessitats que l'expert, professional o científic defineix d'acord a un criteri tipus, a partir d'uns nivells teòricament desitjables satisfacció de cada necessitats. Es tracta de necessitats socials que repercuteixen en les persones perquè vénen imposades pel sistema. *Una necessitat normativa del col·lectiu de joves poc qualificats que busquen feina podria ser la manca d'un nivell formatiu adequat que els possibiliti la recerca i manteniment d'un lloc de treball. Aquesta informació sobre la realitat d'aquest col·lectiu s'extreu d'informes d'avaluació realitzats per organismes públics (per exemple, el Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya o el "Instituto Nacional de Empleo") essent una necessitat que sorgeix de l'anàlisi del col·lectiu en general i realitzada per experts.*
- **Necessitats primàries:** Les necessitats primàries es localitzen en els subjectes amb els quals es vol treballar o intervenir. D'aquestes necessitats n'hi ha de dos tipus:
 - **Necessitats expressades:** són aquelles que expressa o demana el subjecte o subjectes amb els que es vol intervenir. Es recullen en forma de demandes que els individus realitzen a partir de les preguntes que formula l'avaluador o l'equip avaluador. És important que es relacionin amb l'objecte d'avaluació i que se sàpiguen diferenciar aquelles que realment tenen a veure amb el que es pretén avaluar amb d'altres demandes que els subjectes realitzen i que o no tenen res a veure amb la possible intervenció a realitzar o són de difícil o impossible satisfacció.
 - **Necessitats percebudes:** són les necessitats implícites o sentides pels subjectes amb els que es vol planificar un procés d'intervenció o programa socioeducatiu. Es tracta d'actituds o sentiments que s'identifiquen com a carències subjectives. Es tracta de necessitats latents que no es diuen o expressen.

4. El procés de detecció de necessitats.

- A) **Delimitació del procés per localitzar necessitats normatives:** Definir l'objecte d'avaluació (què estem avaluant?). Per això caldrà que analitzi els precedents, localitzi a qui afecta i com afecta. Buscar informació per poder comparar. La recerca

s'ha de realitzar a la comunitat a partir de la consulta a experts i de la revisió de documents. Delimitar fins on hauríem d'arribar, per tant, s'haurà de definir la situació desitjable. Elaboració de les matrius comparatives. Preparació del llistat definitiu de necessitats normatives.

B) Delimitació del procés per identificar necessitats primàries: Elaboració d'un llistat de les demandes dels subjectes que participaran en el projecte. Identificació de sentiments i valors vers la necessitat expressada. Comparar necessitats expressades i percebudes. Elaborar el llistat definitiu de necessitats primàries.

C) Primera aproximació dels recursos necessaris per satisfer les necessitats detectades: els inventaris de recursos com a instruments per a l'estudi de recursos necessaris.

D) L'anàlisi i la priorització de necessitats. La confecció d'una matriu comparativa entre les necessitats normatives i primàries. L'elaboració d'un llistat definitiu de necessitats fruit de la comparació realitzada. El disseny de criteris per tal de seleccionar i prioritzar les necessitats. La construcció de la matriu de decisions. La seqüenciació de les necessitats a partir dels criteris adoptats. La justificació de la priorització realitzada.

5. L'elaboració de l'informe avaluatiu. Cal que contingui:

- Breu introducció on s'expliqui quin ha estat el procediment seguit per a realitzar la identificació de les necessitats i s'expliqui quins instruments, tècniques i recursos s'han utilitzat per a la recollida d'informació. Tanmateix, hauria de fer-se referència al procediment d'anàlisi de la informació.
- Anàlisi de les necessitats normatives, on s'hauria de concretar quines han estat les fonts documentals a partir de les quals s'ha extret tota la informació. Hauria d'aparèixer la matriu comparativa entre la situació real i la situació desitjable amb una breu justificació d'aquestes dues situacions. Tanmateix, hauria de presentar-se

el llistat de necessitats normatives i la manera com les hem deduït en el procés d'identificació.

- Identificació de les necessitats primàries, on caldrà diferenciar les necessitats expressades de les percebudes. En aquesta fase de l'informe també és imprescindible fer referència als instruments, tècniques i/o recursos utilitzats per aconseguir la informació necessària per identificar totes les necessitats i el procediment d'anàlisi utilitzat per arribar a elaborar les matrius d'anàlisi i el llistat de necessitats primàries finals. La justificació i anàlisi durant el procés de les necessitats que es van detectant és un element fonamental per entendre i fonamentar la intervenció.
- Estudi de recursos necessaris. Cal presentar l'anàlisi de recursos necessaris d'una manera aproximativa, essent conscients que aquests poden variar quan planifiquem la intervenció però sense sortir-se del pressupost destinat al projecte.
- Priorització de les necessitats. En aquest apartat de l'informe haurà de fer-se palès tot el procediment utilitzat per a la priorització, des de l'explicació i definició dels criteris, passant per l'elaboració de la matriu de decisió, tot explicant la ponderació realitzada, fins a la fonamentació de les necessitats prioritzades. És important, en aquesta fase, que s'expliqui detalladament el perquè s'han triat aquelles necessitats i quina serà la seqüenciació a tenir en compte en la intervenció

4. METODOLOGIA

La metodologia que s'utilitza en el taller parteix de l'explicació teòrica de la persona que dirigeix el taller i la realització de pràctiques que simulin el procés de detecció de necessitats. Si es disposa de temps es pot fer que a partir de una situació real i viscuda pels estudiants s'elaborin els instruments o es preparin les tècniques de recollida d'informació, si no es compta amb el temps suficients la simulació es pot realitzar en forma de casos pràctics.

Les activitats que es poden desenvolupar són:

1. Realitzar una cerca d'informació d'una situació real a partir de la cerca d'antecedents, efectes o causes per les que un determinat col·lectiu ha arribat a aquella situació. *Aquesta activitat requereix temps i que la persona que du el taller porti informació en forma d'indicadors, avaluacions anterior, documents, etc. per tal que els estudiants puguin realitzar l'anàlisi de la situació real d'un determinat col·lectiu.*
2. Preparar i desenvolupar un procés de consulta a experts o anàlisi d'opinions qualificades per tal d'identificar les dimensions del problema. *Aquesta activitat requereix que la persona encarregada de portar el taller porti material fruit de la reflexió d'experts per tal que els estudiants puguin realitzar un anàlisi de la situació desitjable.*

Les activitats 1 i 2 no són imprescindibles per poder arribar a dominar el procés de detecció de necessitats, però cal que la persona encarregada del taller faciliti als estudiants una matriu qualitativa per l'anàlisi de les necessitats normatives que contingui criteris d'anàlisi de la situació real i criteris d'anàlisi de la situació desitjable.

3. Elaborar un llistat de necessitats normatives a partir de la informació recollida en una matriu d'anàlisi de necessitats normatives.
4. Preparar un instrument o tècnica per recollir demandes. Es pot fer una simulació a classe a partir d'un tema que afecti al grup.
5. Preparar un instrument o tècnica per recollir sentiments o valors. *Es pot utilitzar el mateix procediment que en l'activitat 4.*
6. Elaborar una matriu d'anàlisi per a les necessitats expressades a partir de la localització i identificació de discrepàncies i redundàncies. Un cop confeccionada la matriu cal que l'estudiant identifiqui el llistat de necessitats expressades a partir de la matriu d'anàlisi. *Es pot treballar a partir de la matriu que es proposa a continuació. El docent que desenvolupi aquesta activitat ha de tenir en compte que ha de proporcionar informació als estudiants per poder elaborar la matriu.*

REDUNDÀNCIES	DISCREPÀNCIES
<p>✗ <i>Desconeixement de la recerca mitjançant els buscadors d'internet.</i></p> <p>✗</p>	<p>✗ <i>Inadequació de la formació amb els requeriments observats en les ofertes de feina (cal posar el nom o inicials del subjecte que presenta aquesta característica).</i></p> <p>✗</p>

7. Elaborar una matriu d'anàlisi per a les necessitats percebudes a partir de la identificació de sentiments o valors respecte la situació deficitària avaluada. A partir d'aquesta informació caldrà elaborar el llistat de necessitats percebudes. *Es pot treballar a partir de la matriu que es proposa a continuació. El docent que desenvolupi aquesta activitat ha de tenir en compte que ha de proporcionar informació als estudiants per poder elaborar la matriu.*

Necessitat percebuda	Número de repeticions
<p>✗ <i>Baix nivell d'autoestima professional.</i></p> <p>✗</p>	<p><i>5 dels 8 participants</i></p>

8. Elaboració d'una matriu comparativa per localitzar les necessitats primàries definitives. *Es pot treballar a partir de la matriu que es proposa a continuació:*

REDUNDÀNCIES ENTRE LES NECESSITATS EXPRESSADES I LES PERCEBUDES	DISCREPÀNCIES ENTRE LES NECESSITATS EXPRESSADES I LES PERCEBUDES
<p>✗ <i>Necessitat de conèixer i utilitzar els buscadors de recerca de feina d'internet.</i></p> <p>✗</p>	<p>✗ <i>Manca d'una percepció real de les seves principals dificultats a l'hora de cercar, aconseguir i mantenir una feina.</i></p>

9. Elaboració del llistat definitiu de necessitats a partir de l'anàlisi de les necessitats normatives i primàries. *Es pot treballar a partir de la matriu que es proposa a continuació:*

REDUNDÀNCIES ENTRE LES NECESSITATS NORMATIVES I PRIMÀRIES	DISCREPÀNCIES ENTRE LES NECESSITATS NORMATIVES I PRIMÀRIES
<p>✗ <i>Manca dels coneixements sobre els recursos existents per a la recerca de feina adaptats a les seves característiques. Entre els que destaquen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Necessitat de conèixer i utilitzar els buscadors de recerca de feina d'internet.</i> - <i>Necessitat de conèixer el funcionament de les empreses de treball temporal.</i> <p>✗</p>	<p>✗ <i>Manca d'un nivell formatiu bàsic que possibiliti la seva inserció en el mercat laboral de manera immediata.</i></p> <p>✗</p>

10. Establir i definir criteris de prioritització. *Cal que defineixin un mínim de 3 criteris diferents dels proposats al taller pel docent.*

11. Elaboració d'una matriu de decisió on hi consti la ponderació de cadascuna de les necessitats a partir dels criteris de prioritització utilitzats. *Es pot seguir l'exemple que es proposa a continuació.*

Un cop construïda la matriu cal seqüenciar les necessitats i justificar-les.

En la primera columna es llisten totes les necessitats identificades en el procés de detecció de necessitats.

En les següents columnes se situen els criteris que hem elaborat i definit per a poder valorar i prioritzar les necessitats.

L'última columna es reserva per fer la suma de la valoració total dels criteris.

	CRITERI 1	CRITERI 2	CRITERI 3	TOTAL
NECESSITAT 1				
NECESSITAT 2				
NECESSITAT 3				

En cadascuna d'aquestes columnes es posa la puntuació que correspon a cada necessitat per a cada criteri definit.

En cada columna es posa la puntuació total que correspon a les puntuacions atorgades a cada criteri.

5. MATERIALS

Per realitzar aquest taller no cal un gran suport material. Es recomana emprar materials de suport visual, com per exemple transparències o canó de projecció, i donar la informació resumida en paper pels participants.

És necessari dur informació complementària per tal de poder confeccionar les matrius d'anàlisi.

Per a la preparació del contingut del taller es pot ampliar la informació mitjançant alguns textos com:

Alvira Martín, F. (1996): *Metodología de la evaluación de programas*. Cuadernos metodológicos nº2. Madrid. Centro de Investigaciones Sociológicas.

Balbás Ortega, M^aJ. (1994): *Evaluación de necesidades en los procesos educativos: profesores*. pp. 63-100. En Villar Angulo, L.M. (coord) (1994): *Manual de entrenamiento: evaluación de procesos y actividades educativas*. Barcelona. PPU.

Fernández Ballesteros, R. (Ed) (1995): *Evaluación de Programas. Una guía práctica en ámbitos sociales, educativos y de la salud*. Madrid. Editorial Síntesis.

Jariot M. (2001): *La evaluación de la intervención por programas de orientación. El proceso de evaluación del desarrollo de una intervención desde un modelo de consulta*. Barcelona. Publicacions de la UAB.

Jariot, M.; Merino, R. i Sala, J. (coord.) (2004): *Les pràctiques en Educació Social: eines pel seu desenvolupament*. Universitat Autònoma de Barcelona, Servei de Publicacions. Barcelona.

Margalef García, L. (1997): *Nuevas tendencias en la evaluación de propuestas alternativas*. Bordon, 49, 2.

Pérez Escoda, N. (1996). *Programa de formació per a la inserció laboral*. Barcelona. Ceac.

Perez Juste, R. Y Garcia Ramos, J.M. (1989): *Diagnóstico, evaluación y toma de decisiones*. Madrid. Rialp.

Tiana Ferrer, A. (1997): *Tratamiento y usos de la información en evaluación*. En: Cumbre Iberoamericana: Programa de Evaluación de la calidad de la Educación. Documentos. Vol. I. Pp. 137-212. Buenos Aires.

Tejedor, F.J. (1990): *Perspectiva metodológica del diagnóstico y evaluación de necesidades en el ámbito educativo*". En: Revista de Investigación Educativa, 1990, vol. 8 n ° 16. pp. 15-38

6. DURADA

La durada mínima del taller és de 6 hores. No obstant, si es disposa de més temps és recomanable fer-ne 9, això permet donar més espai a les activitats pràctiques i assegurar millor el desenvolupament del procés d'avaluació de necessitats.

7. NOMBRE D'ESTUDIANTS

El nombre recomanable d'estudiants és de 15. No obstant, també es pot realitzar amb grups una mica més nombrosos.

8. AVALUACIÓ

L'avaluació de l'adquisició dels continguts i les destreses per tal de poder realitzar una avaluació de necessitats es fa a partir de les intervencions i la realització de les activitats proposades i de la realització de la memòria de pràctiques.

L'avaluació del taller es desenvolupa a partir de l'observació de les problemàtiques que van sorgint en el desenvolupament del taller i mitjançant l'aplicació de qüestionaris on es pregunta sobre la utilitat del taller, la comprensibilitat, si ha estat motivador, si ha generat nous aprenentatges, el seu grau d'aplicabilitat, etc., i pels suggeriments i comentaris.